

Indledning

Af Louise Mønster, Hans Kristian S. Rustad, Michael Kallesøe Schmidt

I Ben Lernalers roman *Leaving the Atocha Station* (2013) overværer hovedpersonen, en digter ved navn Adam Gordon, en digtoplæsning på et galleri i Madrid af en anden forfatter kaldet Tomás (Lerner, 2013, s. 38). Han kan vanskeligt skjule sin afsky for forfatteren, digtet og oplæsningen, hvis fremførelse ifølge Gordon blot understreger digtets mangel på kvalitet og bekræfter situationens absurditet. Han oplever digtoplæsningen som klichéfylt, prætentios og overdramatiseret. Når han selv efterfølgende indtager scenen, sker det på en anderledes neutral og afdæmpet facon. Han er nervøs og utilpas, men lykkes dog med at bevare roen, primært fordi han af publikums reaktion er blevet overbevist om, at uanset hvad han eller en hvilken som helst anden digter måtte byde ind med, så fungerer digtoplæsningen blot som en projektion for de tilstedeværendes egne forestillinger om en poetisk oplevelse. Ikke det konkrete digt og den specifikke performance, men idéen om noget så udefinerbart som en poetisk oplevelse fremstilles hermed som det universelle resultat af mødet mellem digter, tekst og publikum.

Lernalers beskrivelse er kritisk og sarkastisk. Den lader ikke meget tilovers for, at digtoplæsninger skulle være et interessant fænomen at beskæftige sig med, ligesom den heller ikke lægger op til, at de skulle kunne danne grobund for genuine udvekslinger mellem digter og publikum endsige skabe grundlag for oplevelser af fællesskab. Hvad den derimod gør, er at anspore til videre undersøgelse og modsvar. For hvis det er sandt, at digtoplæsninger har så lidt at tilbyde deres deltagere, hvordan kan det da være, at de igennem de sidste årtier har oplevet så stor en udbredelse, at flere forskere fremhæver, at digtoplæsninger i dag er en af de mest almindelige måder at møde poesi på (se fx Middleton, 2005b, s. 7; Nyberg, 2013, s. 32; Serup, 2018, s. 137; Stougaard, 2019, s. 27)? Hvad kendetegner forskellige former for digtoplæsninger og de fora, de foregår i? Hvad sker der i mødet mellem digter, tekst og publikum? Hvilke slags fællesskaber har digtoplæsninger mulighed for at generere? Det er nogle af de spørgsmål, der presser sig på, og som vi tager op i denne bog om digtoplæsningens former og fællesskaber.

Mens der i lyrikforskningen er en lang tradition for at beskæftige sig med det skrevne digts mange afskygninger, mangler der en dybtgående forståelse af det oplæste digt og den rolle, digtoplæsninger og andre beslægtede poetiske fremførelsesformer spiller for såvel forfattere som deres publikum. Det betyder ikke, at man har overset eksistensen af orale og performative digtformer, men interessen for at udforske dette felt har – med få undtagelser – været meget begrænset. Endnu mindre opmærksomhed har man tildelt digtoplæsningernes kontekstuelle forankringer og deres sociale og fællesskabsdannende betydning.

At der er behov for en sådan kombineret socioæstetisk undersøgelse, er imidlertid blevet tydeligt igennem de seneste år, hvor digtoplæsninger er blevet et stadig mere udbredt fænomen i både offentlige og digitale rum. Allerede omkring årtusindskiftet talte Dana Gioia begejstret om et populærpoetisk boom, der udmøntede sig i en fornyet interesse for orale digtformer med udspring uden for de gængse litterære institutioner – eksempelvis rap, poetry slam og diverse slags performancepoesi (Gioia, 2003) – og et tiår senere gentog Julia Novak, at der var et boom i »live-poetry events« i den engelsktalende verden (Novak, 2011, s. 237). Det samme kan siges om den litterære udvikling i Skandinavien. Også her går poesien ud over bogens rammer og bevæger sig ind på nye fysiske og digitale arenaer, hvor den markerer sig som en vidtfavnende og appellerende kunstform (se fx Larsen & Mønster, 2015). Digtoplæsninger er i stigende grad blevet noget, man mødes om blandt andet på litteraturhuse og caféer samt til litteratur- og lyrikfestivaler, ligesom de dyrkes på poetiske platforme og af virtuelle fællesskaber på internettet. Digtoplæsninger indgår med andre ord i et større medieøkologisk kredsløb, der inkluderer digitale former og en mangfoldighed af deltagerpositioner, hvilket lægger op til nye litteraturvidenskabelige opmærksomhedspunkter og anderledes undersøgelsesmåder.

I denne bog analyserer vi digtoplæsninger som specifikke kunstneriske udtryksformer med særligt henblik på de fysiske og digitale steder, hvor digtoplæsninger foregår, samt de fællesskaber, der kan opstå blandt både forfattere og publikum. Vi tager således afsæt i de bevægelser,

der er sket i produktionen, konceptionen og receptionen af poesi fra et individuelt til et kollektivt niveau, fra den enkelte til fællesskabet og på tværs af fysiske og digitale fora. Mere præcist undersøger vi tre forskellige fysiske situerede steder for digtoplæsning samt fire af poesiens virtuelle repræsentationsrum. For det første retter vi opmærksomheden mod Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene i Hamar, som er en firedages lyrikfestival, der har eksisteret siden 2007, og som hvert år besøges af nogle af de mest anerkendte digtere i Skandinavien. For det andet ser vi på Løve's Bog- og VinCafé i Aarhus, som siden etableringen i 2010 har udviklet sig til et flersidigt foretagende, der varetager en lang række litterære aktiviteter i form af blandt andet Åben Poetisk Scene, Y Aarhus Poetry Club, forfattersamtaler, bogklub, boghandel og forlagsvirksomhed. For det tredje udforsker vi Slamfrø – Poetry Slam Aalborg, som blev dannet i 2010 og holder til på Studenterhuset i Aalborg, hvor lokalområdets miljø for spoken word samles til sæsonvise poetry slam-konkurrencer. Og endelig, som et fjerde hovedområde, undersøger vi digtoplæsninger på netstederne Lyrikporten og Podpoesi samt Facebook-siden Coronadigte – Karantænetanker og Det lilla rums Digtfix på Instagram.

Disse fire hovedkategorier inkluderer således en veletableret festival, en bogcafé, et mindre undergrundsmiljø samt diverse digitale platforme. De er udvalgt med henblik på at favne et bredt spektrum af digtoplæsningens former, der fungerer under uens rammebetingelser institutionelt, økonomisk, stedligt, kulturelt, medialt og socialt, og som samler forskellige grupper af mennesker med interesse for poesi. Det synes oplagt, at poetry slam performet i en mørk koncertsal har andre betingelser og tiltrækker et andet publikum end dem, der møder frem for at læse egne digte op og høre andres på en hyggelig café. Ligeledes må de rammer, der er omkring en årlig lyrikfestival, og det publikum, der kommer for at opleve veletablerede poeter læse op i et gammelt teater, formodes at have deres distinkte træk. For ikke at sige, at der selvsagt er forskel på, om man oplever digtoplæsninger sammen med andre til livearrangementer eller hjemme foran en skærm, og om man her fx går ind på en højprofileret og professionaliseret netside som Lyrikporten eller besøger Digtfix på Instagram, der er

et coronainitiativ igangsat af det feministiske litteraturfællesskab Det Lilla Rum. Med andre ord er der en lang række forskelligartede omstændigheder omkring de måder, poesien manifesterer sig på, når den går ud over bogens sider, som indvirker på såvel de poetiske former som de relationer, der opstår i forholdet mellem forfatter, digt og publikum.

Med et begrænset antal undersøgelsesområder kan man naturligvis ikke give en udtømmende beskrivelse af et felt, og det er heller ikke intentionen med denne bog, som eksempelvis ikke kommer ind på oplæsningsmiljøer, der er organiseret med udgangspunkt i etniske og klasse-mæssige grupperinger, ligesom vi heller ikke har undersøgt brugen af digtoplæsning i specifikke aktivistiske sammenhænge. Vi er gået åbent og induktivt til værks, og vores valg af digtoplæsningssteder er møntet på at illustrere feltets mangfoldighed, hvorimod graden af fx social og kulturel diversitet blandt de optrædende og besøgende ikke i sig selv har været et udvælgelseskræterium. Ikke desto mindre opfatter vi vores forholdsvis brede udvalg af primært danske, men også norske og svenske, steder for digtoplæsning som en sikring af, at de resultater, undersøgelserne fremviser på et partikulært niveau, også vil kunne bidrage med almen indsigt på området. Kort formuleret er det vores hensigt via en række konkrete eksempler at belyse fænomenet digtoplæsning og tilvejebringe en forståelse af dets forskellige former og den rolle, som steder og begivenheder spiller for det poetiske værks aktualisering, af de interaktioner, der opstår imellem forfattere og publikummer, og af de oplevelser, poesiens aktører har af at indgå i poetisk definerede fællesskaber.